

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Διεύθυνση Οικονομικής Ανάλυσης

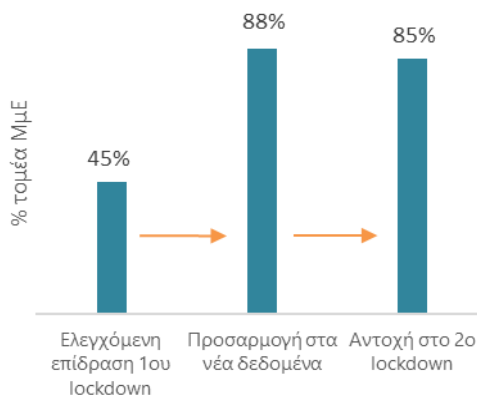
Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις

Έρευνα Συγκυρίας Β' Εξάμηνο 2020

Δεκέμβριος 2020

Ισχυρά αντανakλαστικά και αποτελεσματική στήριξη κρατούν όρθιες τις ελληνικές ΜμΕ εν μέσω πανδημίας

Η πορεία των ΜμΕ στην πανδημία^[1]

* Αθροισμα απαντήσεων για μέτρα και υψηλή επίδραση/αντοχή

Πηγή: Έρευνα συγκυρίας Εθνικής Τράπεζας

Η πανδημία του κορονοϊού σε συνδυασμό με τα μέτρα περιορισμού εξάπλωσής της άφησαν έντονο αποτύπωμα στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις της χώρας κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2020, με άνω του 1/2 του τομέα να δέχεται **σημαντική πίεση** από την τρέχουσα κρίση βάσει της έρευνας της ΕΤΕ σε 1.000 ελληνικές ΜμΕ.

Ωστόσο, πέρα από την υψηλή πίεση που δέχτηκαν, οι ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις παράλληλα παρουσίασαν **υψηλή προσαρμοστικότητα**. Ειδικότερα, το 88% των επιχειρήσεων δηλώνει ότι έχει προσαρμοστεί σε μεγάλο βαθμό στα νέα δεδομένα, ενώ αντίστοιχο είναι το ποσοστό των ΜμΕ που δηλώνει ικανό να αντέξει το 2ο lockdown*.

[1] Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε διάστημα πριν και μετά το 2^ο lockdown (βλ. Παράρτημα), χωρίς στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των αποτελεσμάτων πριν και μετά την ανακοίνωσή του.

Δείκτης εμπιστοσύνης ΜμΕ^[2]

* Για την περίοδο πριν το 2011 η πορεία των μεταβλητών έχει εκτιμηθεί από μικρότερο δείγμα που έχει υψηλή συσχέτιση με το συνολικό

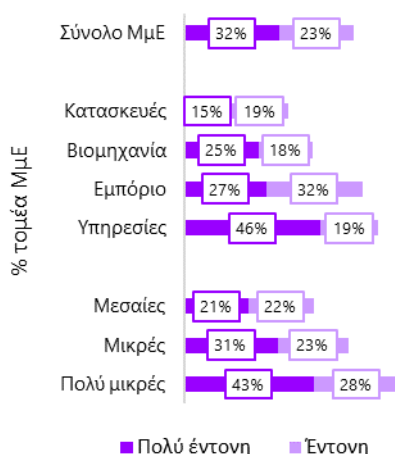
Πηγή: Έρευνα συγκυρίας Εθνικής Τράπεζας

Οι αντιξοότητες της τρέχουσας συγκυρίας έχουν αντιστρέψει το κλίμα αισιοδοξίας που είχε οδηγήσει τον **Δείκτη Εμπιστοσύνης** στο υψηλό των 26 μονάδων κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2019. Ο Δείκτης Εμπιστοσύνης κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2020 βρίσκεται σε αρνητικό έδαφος για δεύτερο συνεχόμενο εξάμηνο (-28 μονάδες έναντι -8 μονάδων το προηγούμενο εξάμηνο), πλησιάζοντας τα χαμηλά επίπεδα του 2012 (-33 μονάδες).

Αντίστοιχα πτωτική είναι επίσης η πορεία του μεριδίου των επιχειρήσεων με αναπτυξιακούς στόχους, το οποίο είναι πλέον στο 34% (έναντι 37% το προηγούμενο εξάμηνο και 71% κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2019).

[2] Ο δείκτης αντιστοιχεί στο καθαρό ισοζύγιο των απαντήσεων, για μείωση (-100), σταθερότητα (0) και αύξηση (+100). [2] Τα μεγέθη των επιχειρήσεων διακρίνονται βάσει του κύκλου εργασιών τους ως εξής (σε εκ. €): Πολύ μικρές (0 - 0,5), Μικρές (0,5-2,5) και Μεσαίες (2,5 - 10).

Επίδραση Lockdown

Πηγή: Έρευνα συγκυρίας Εθνικής Τράπεζας

Η επίδραση της πανδημίας δεν ήταν ομοιόμορφη για όλες τις επιχειρήσεις, αλλά εμφανίζει διαφοροποιήσεις, κυρίως:

- ✓ ανά **κλάδο** δραστηριότητας, με μεγαλύτερη πίεση να εμφανίζεται στους τομείς Υπηρεσιών και Εμπορίου (με το 65% και 59% των ΜμΕ αντίστοιχα να δηλώνουν έντονη επίδραση), ενώ Βιομηχανία και Κατασκευές είχαν μικρότερη επιβάρυνση (43% και 34% αντίστοιχα).
- ✓ ανά **μέγεθος**, με το 71% των πολύ μικρών επιχειρήσεων να έχει επηρεαστεί σημαντικά (έναντι 54% και 43% αντίστοιχα για μικρές και μεσαίες).

Σημειώνεται ότι σε επιμέρους κατηγορίες επιχειρήσεων όπως πολύ μικρές εμπορικές, τα ποσοστά υψηλής επίδρασης αγγίζουν το 80% των ΜμΕ.

Οι διαφοροποιήσεις όσον αφορά την επίδραση της πανδημίας ανάμεσα στους τομείς δραστηριότητας αντικατοπτρίζονται στην εκτίμηση των ΜμΕ για την πορεία του **κύκλου εργασιών** το 2020. Έτσι, ενώ για το σύνολο των ΜμΕ αναμένεται μία πτώση της τάξης του 18%, ισχυρότερη αναμένεται να είναι η μείωση πωλήσεων στον κλάδο Υπηρεσιών (-27%, έναντι -11% στη Βιομηχανία) και στις πολύ μικρές επιχειρήσεις (-27%, έναντι -17% στις μικρές και -10% στις μεσαίες).

Αξίζει να σημειωθεί ότι διαφοροποιήσεις εντοπίζονται και γεωγραφικά καθώς οι ΜμΕ της περιφέρειας εκτιμούν υψηλότερη μείωση πωλήσεων το 2020 έναντι επιχειρήσεων στα αστικά κέντρα (-26%, έναντι 13%-14% σε Αθήνα-Θεσσαλονίκη).

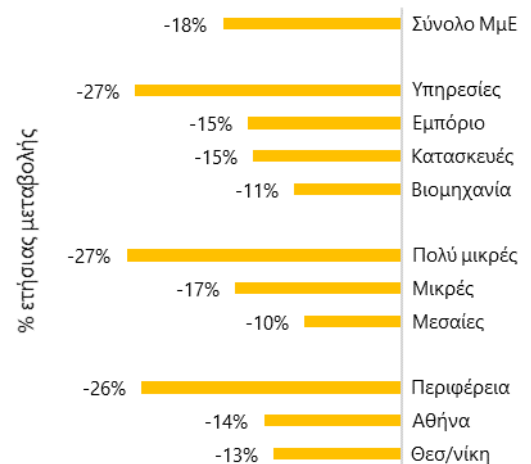
Παράλληλα, αβεβαιότητα και lockdown είχαν επίδραση στη στρατηγική των επιχειρήσεων. Έτσι το 36% των ΜμΕ επέλεξε να παγώσει τα **επενδυτικά του σχέδια** ενώ το 55% των εξαγωγικών επιχειρήσεων αντιμετώπισε αδυναμία να εξάγει κατά τη διάρκεια του lockdown (με αποτέλεσμα να απωλέσει το 34% του ετήσιου όγκου εξαγωγών).

Ιδιαίτερη σημασία για τη μεσοπρόθεσμη στόχευση των ΜμΕ έχει το γεγονός ότι από τις επιχειρήσεις που αντιμετώπισαν πρόβλημα στις **εξαγωγές** τους, η εξαγωγική δραστηριότητα μετά την άρση του lockdown αποκαταστάθηκε πλήρως μόνο για το 1/3 αυτών.

Ως συνέπεια της υφιστάμενης συγκυρίας, το ποσοστό των επιχειρήσεων που απλά προσπαθεί να **επιβιώσει** έχει αυξηθεί από 10% το δεύτερο εξάμηνο του 2019 σε 34% το δεύτερο εξάμηνο του 2020 – ποσοστό συγκρίσιμο με της δύσκολης τριετίας 2012-2015.

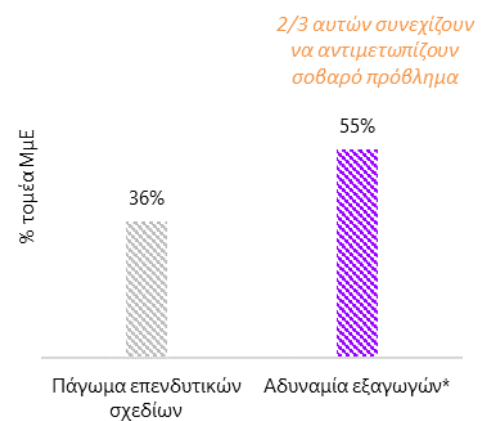
Αξιοσημείωτο είναι ότι το ποσοστό ΜμΕ που δηλώνει πως αντιμετωπίζει **έντονο πρόβλημα ρευστότητας** παραμένει σε σχετικά χαμηλά επίπεδα. Ειδικότερα, ενώ αυξήθηκε στο 15% (από 9% το δεύτερο εξάμηνο του 2019), παραμένει αρκετά χαμηλότερα σε σχέση με προηγούμενες υφιστάμενες περιόδους (όπου έφτανε το 30%). Αυτό αφενός δικαιολογείται από την σχετικά μικρή περίοδο πίεσης στην τρέχουσα κρίση (συγκριτικά με την παρατεταμένη κρίση της προηγούμενης δεκαετίας) αλλά και τα άμεσα μέτρα ενίσχυσης των επιχειρήσεων από κράτος και τράπεζες.

Εκτίμηση ΜμΕ για πωλήσεις 2020

Πηγή: Έρευνα συγκυρίας Εθνικής Τράπεζας

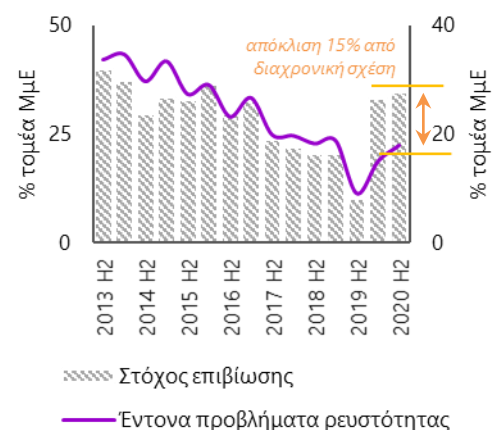
Επίδραση Covid στη λειτουργία των ΜμΕ

*υπολογίζεται ως % των εξαγωγικών επιχειρήσεων

Πηγή: Έρευνα συγκυρίας Εθνικής Τράπεζας

Οι πολιτικές στήριξης περιορίζουν τα προβλήματα ρευστότητας

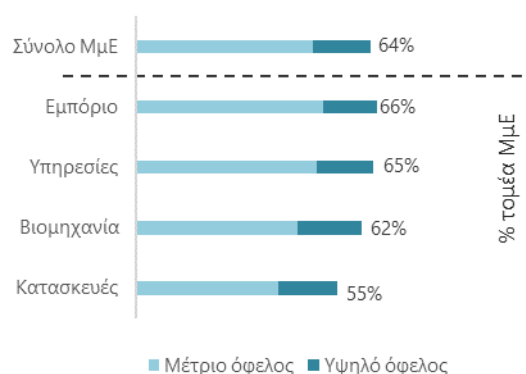

Πηγή: Έρευνα συγκυρίας Εθνικής Τράπεζας

Τα **μέτρα στήριξης** ρευστότητας φαίνεται πως ενίσχυσαν μια σημαντική μερίδα του τομέα ΜμΕ (της τάξης των 2/3 του τομέα), με το 16% να δηλώνει ότι είχε υψηλό όφελος. Το υπόλοιπο 1/3 του τομέα, είτε δεν χρειάστηκε μέτρα είτε τα έκρινε ανεπαρκή.

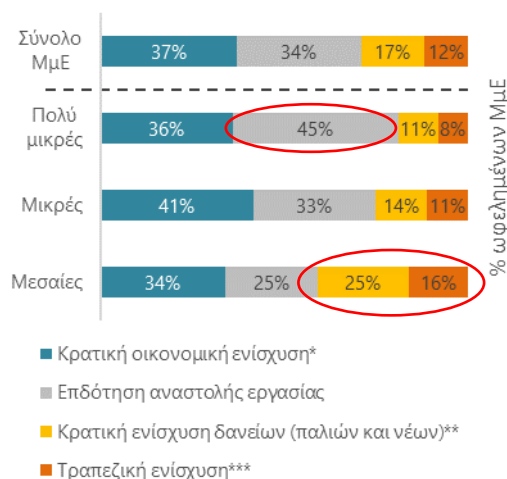
Σε επίπεδο κλάδων, υψηλότερη χρησιμότητα αναγνωρίζουν οι επιχειρήσεις στους κλάδους Εμπορίου και Υπηρεσιών – που είναι και οι τομείς που δέχθηκαν το υψηλότερο χτύπημα από το lockdown.

Όφελος από τα μέτρα στήριξης

Πηγή: Έρευνα συγκυρίας Εθνικής Τράπεζας

Προτιμητέα μέτρα

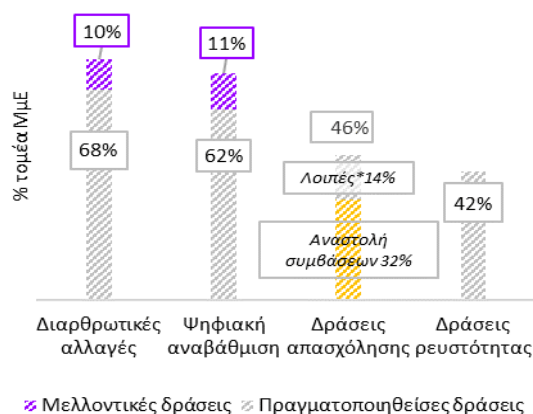
*Μείωση προκαταβολής φόρου-Επιστρεπτέα προκαταβολή
 **Επιδότηση επιτοκίου- Δάνεια με κρατική εγγύηση
 ***Αναστολή δόσεων δανείων

Πηγή: Έρευνα συγκυρίας Εθνικής Τράπεζας

Ενέργειες επιχειρήσεων

Εκτός από τα μέτρα στήριξης, εξίσου σημαντική είναι η διαπίστωση ότι οι επιχειρήσεις προχώρησαν σε μία σειρά από ενέργειες προκειμένου να προσαρμοστούν στη νέα πραγματικότητα και να βελτιώσουν την αντοχή τους. Συγκεκριμένα, η πλειοψηφία των ΜμΕ (68%) προχώρησε σε **διαρθρωτικές αλλαγές**, ενώ το 62% των ΜμΕ επέλεξε την **ψηφιακή αναβάθμιση**, με ένα επιπλέον 10%-11% να ετοιμάζουν αντίστοιχες δράσεις στο μέλλον.

Το 46% των επιχειρήσεων εφάρμοσε πολιτικές **εργασιακού χαρακτήρα** με προτίμηση στην αναστολή συμβάσεων (32% των ΜμΕ), περιορίζοντας έτσι τη χρήση πιο δραστικών ενεργειών οι όπως απολύσεις και οι μειώσεις μισθών (μόλις 14% των ΜμΕ). Τέλος, το 42% των επιχειρήσεων αναγκάστηκε να καθυστερήσει την πληρωμή προμηθευτών ή άλλων οφειλών για λόγους **ρευστότητας**.

*Απολύσεις ή μείωση μισθών

Πηγή: Έρευνα συγκυρίας Εθνικής Τράπεζας

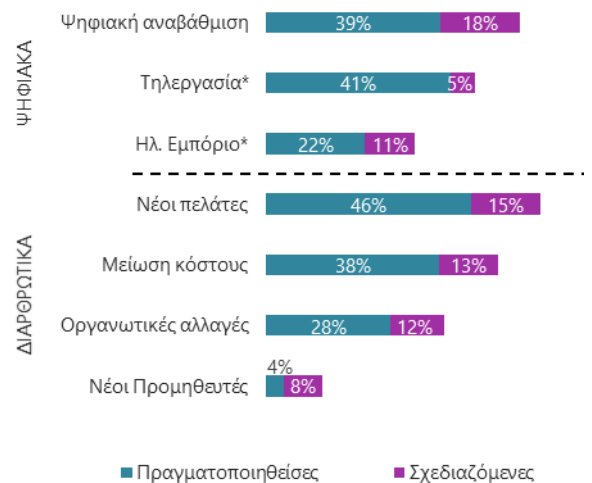
Εμβαθύνοντας στο ενδιαφέρον των ΜμΕ για **ψηφιακές αλλαγές**, (είτε πραγματοποιηθείσες είτε σχεδιαζόμενες), το 57% των ΜμΕ δείχνει ενδιαφέρον για γενική ψηφιακή αναβάθμιση, ενώ 46% του τομέα στρέφεται σε **τηλεργασία** (με 17% να έχει προχωρήσει σε επένδυση σχετικών υποδομών κατά το τελευταίο εξάμηνο) και το 33% στο **ηλεκτρονικό εμπόριο** (εκ των οποίων το 11% σχεδιάζει σχετικές υποδομές για το άμεσο μέλλον).

Όσον αφορά τις επιμέρους **διαρθρωτικές αλλαγές**, τα 2/3 των ΜμΕ προχωρούν (ή προχώρησαν ήδη) σε αναζήτηση **νέων πελατών** και 12% σκέφτονται και την αλλαγή βασικού προμηθευτή. Σημαντική είναι και η στροφή σε **ενέργειες μείωσης λειτουργικού κόστους** (πλην μισθολογικού) καθώς και σε οργανωτικές αλλαγές (51% και 40% των ΜμΕ αντίστοιχα), προκειμένου να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητά τους.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η στροφή των ΜμΕ στο **ηλεκτρονικό εμπόριο** – κυρίως όσον αφορά την πρόθεση μελλοντικής επέκτασης. Έτσι, μετά από τη σχετικά σταθερή διείσδυση των ηλεκτρονικών πωλήσεων την τελευταία πενταετία, η πανδημία και οι ειδικές ανάγκες που δημιούργησε (λόγω περιορισμών στις φυσικές μετακινήσεις) αύξησε ήδη τη διείσδυση στο 22% ενώ σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα υπάρχει πρόθεση να φτάσει το 33% των ΜμΕ.

Τα ποσοστά είναι υψηλότερα για τον **κλάδο του εμπορίου**, που διενεργεί και τον κύριο όγκο ηλεκτρονικών πωλήσεων, με τα αντίστοιχα ποσοστά διείσδυσης από 22% την προηγούμενη πενταετία, βρίσκονται ήδη στο 25% το 2020, με μεσοπρόθεσμη τάση να φτάσουν το 42% του τομέα.

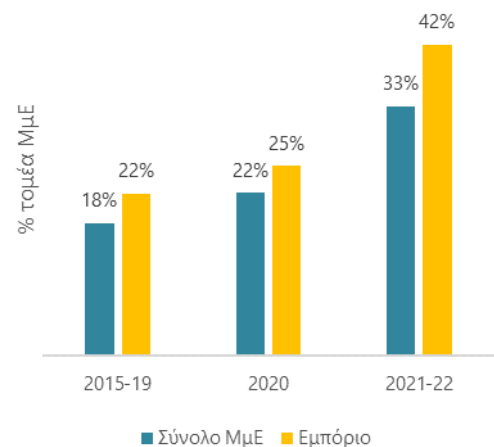
Εξειδίκευση ενεργειών επιχειρήσεων

*Από τα οποία το 4% του ηλ. εμπορίου και το 17% της τηλεργασίας αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας.

Πηγή: Έρευνα συγκυρίας Εθνικής Τράπεζας

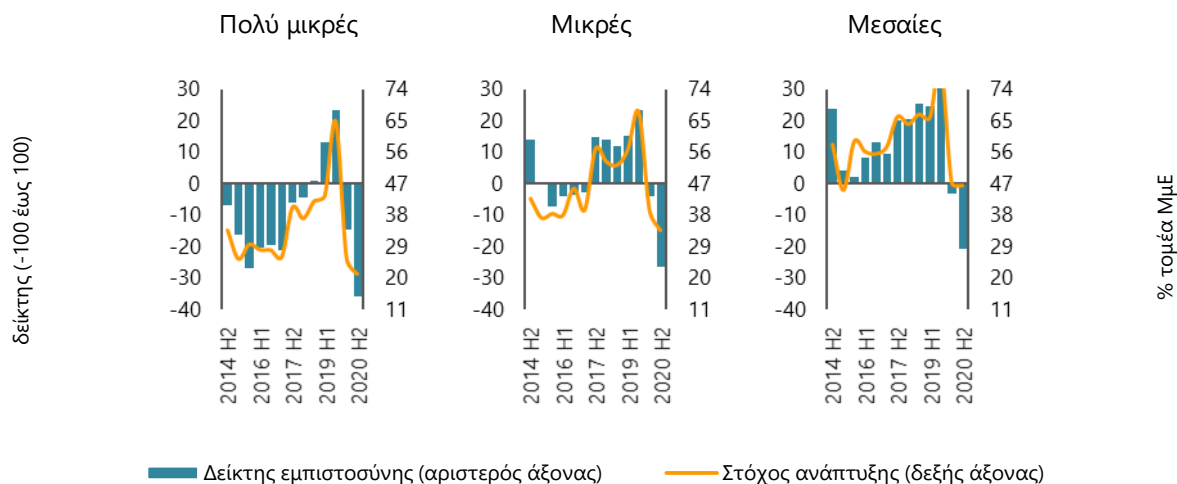
Ηλεκτρονικό εμπόριο

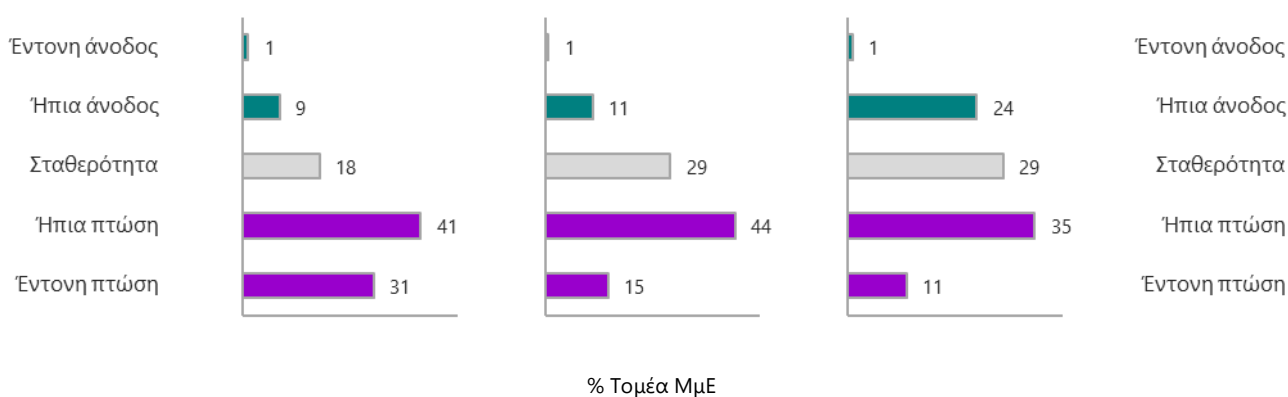
Πηγή: Έρευνα συγκυρίας Εθνικής Τράπεζας

Παράρτημα Ι: Ανάλυση ανά μέγεθος ^[1]

Δείκτης εμπιστοσύνης ^[2]

Εκτίμηση πορείας πωλήσεων 2020 ^[3]

[1] Τα μεγέθη των επιχειρήσεων στην παρούσα ενότητα διακρίνονται βάσει του κύκλου εργασιών τους ως εξής (σε εκ. €): Πολύ μικρές (0 – 0,5], Μικρές (0,5 – 2,5] και Μεσαίες (2,5 – 10)

[2] Ο δείκτης αντιστοιχεί στο καθαρό ισοζύγιο των απαντήσεων για μείωση (-100), σταθερότητα (0) και αύξηση (+100).

[3] Οι μεταβολές ορίζονται ως εξής: Έντονη: μεταβολή άνω 50%, Ήπια: μεταβολή μεταξύ 50% και 10%, Σταθερότητα: μεταβολή μικρότερη του 10%

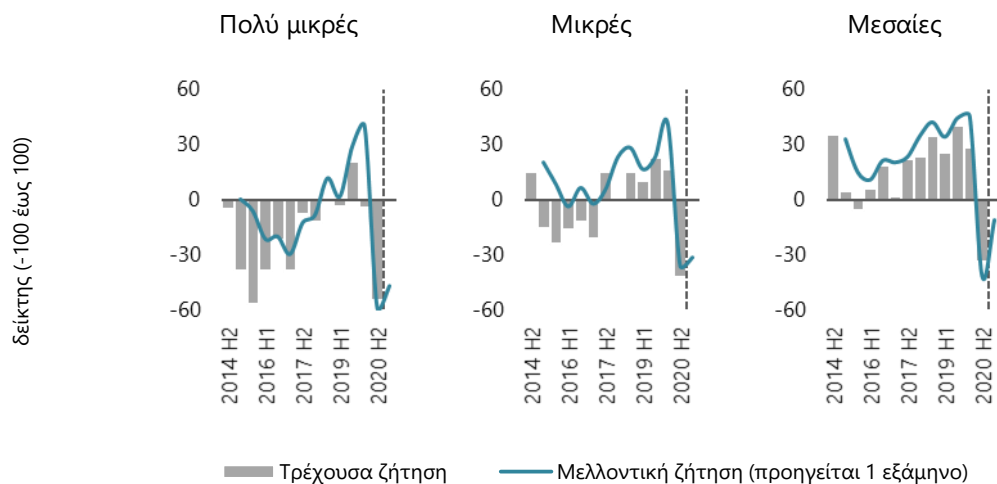
Πηγή: Έρευνα συγκυρίας Εθνικής Τράπεζας

Αν και ο δείκτης εμπιστοσύνης αλλά και το ποσοστό των επιχειρήσεων που στοχεύουν σε ανάπτυξη σημείωσε πτώση το δεύτερο εξάμηνο του έτους, η ένταση της πτώσης αυτής διαφέρει μεταξύ των επιχειρήσεων διαφορετικών μεγεθών. Επιπλέον η εκτίμηση της πορείας των πωλήσεων για το 2020 δείχνει πως η πλειοψηφία των επιχειρήσεων όλων των μεγεθών αναμένει από ήπια έως έντονη πτώση.

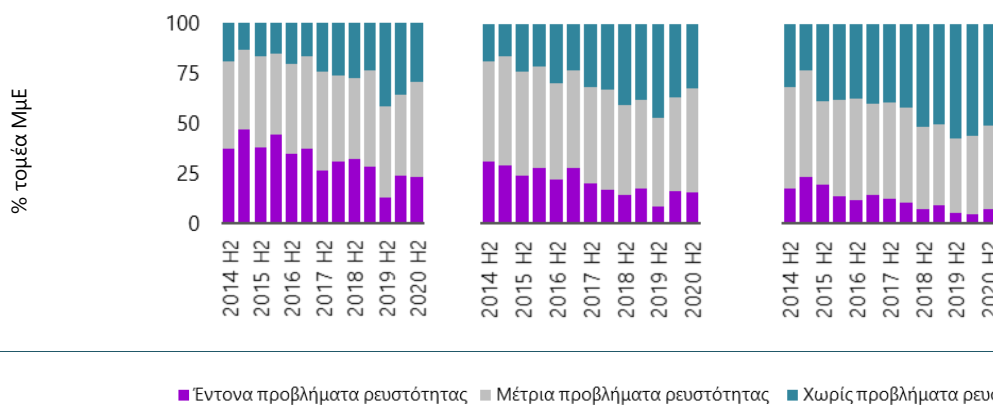
Πολύ μικρές επιχειρήσεις: Για τις πολύ μικρές επιχειρήσεις ο δείκτης εμπιστοσύνης βρίσκεται στο -38 (πτώση 23 μονάδων σε σχέση με το προηγούμενο 6μηνο), αντίστοιχα το ποσοστό των επιχειρήσεων με στόχο ανάπτυξης βρίσκεται στο 16% (από 26% το προηγούμενο εξάμηνο). Επιπλέον το 72% των πολύ μικρών επιχειρήσεων αναμένει πτώση πωλήσεων, με μόλις το 10% να αναμένει αύξηση.

Μικρές επιχειρήσεις: Ο δείκτης εμπιστοσύνης για τις μικρές επιχειρήσεις βρίσκεται στο -35 (από -4 το προηγούμενο 6μηνο) ενώ το ποσοστό των επιχειρήσεων με στρατηγική ανάπτυξης βρίσκεται στο 24% (από 40%). Το 59% των μικρών επιχειρήσεων αναμένει πτώση πωλήσεων για το 2020, ενώ το ποσοστό που αναμένει αύξηση αγγίζει το 12%.

Μεσαίες επιχειρήσεις: Ελαφρώς καλύτερη είναι η εικόνα των μεσαίων επιχειρήσεων, των οποίων ο δείκτης εμπιστοσύνης βρίσκεται στο -27 (από -4) και το ποσοστό των επιχειρήσεων με στόχο ανάπτυξης στο 34% (από 47%). Αξιοσημείωτο είναι πως το ¼ του τομέα αναμένει αύξηση πωλήσεων έναντι του 46% που περιμένει μείωση.

Εξέλιξη ζήτησης^[2]

Πρόβλημα ρευστότητας

[1] Τα μεγέθη των επιχειρήσεων στην παρούσα ενότητα διακρίνονται βάσει του κύκλου εργασιών τους ως εξής (σε εκ. €): Πολύ μικρές (0 – 0,5), Μικρές (0,5 – 2,5) και Μεσαίες (2,5 – 10)

[2] Ο δείκτης αντιστοιχεί στο καθαρό ισοζύγιο των απαντήσεων για μείωση (-100), σταθερότητα (0) και αύξηση (+100).

Πηγή: Έρευνα συγκυρίας Εθνικής Τράπεζας

Εξετάζοντας τις βασικές παραμέτρους του δείκτη εμπιστοσύνης, τόσο η τρέχουσα όσο και η μελλοντική ζήτηση κινούνται σε έντονα αρνητικές τιμές, με τις εκτιμήσεις για το επόμενο εξάμηνο να είναι ελαφρώς ηπιότερες συγκριτικά με την πορεία του προηγούμενου εξαμήνου. Όσον αφορά τα προβλήματα ρευστότητας, κινούνται κοντά στο επίπεδο του προηγούμενου εξαμήνου για όλα τα μεγέθη.

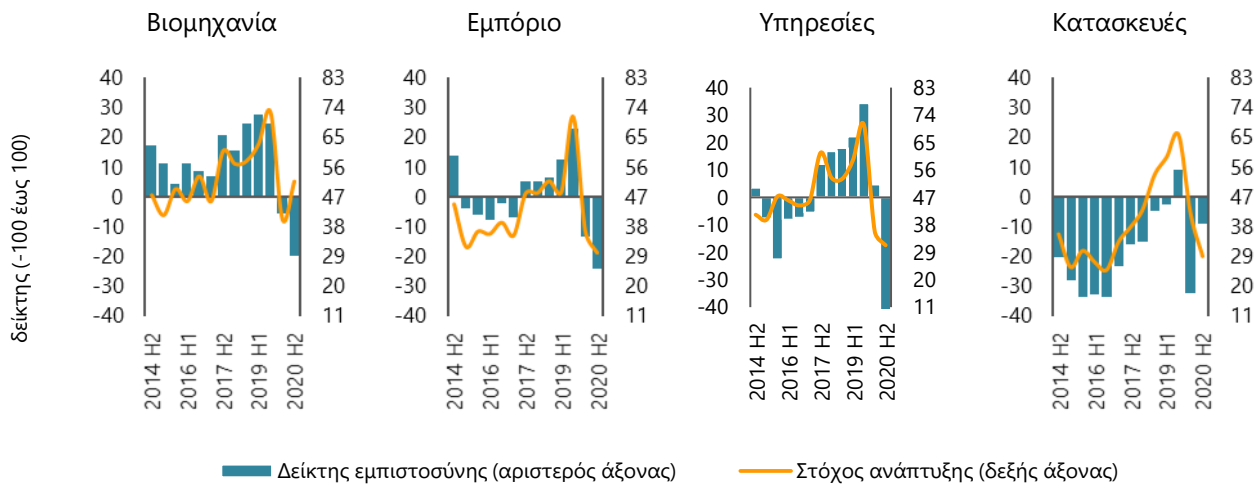
Πολύ μικρές επιχειρήσεις: Οι πολύ μικρές επιχειρήσεις κατέγραψαν πτώση 56 μονάδων στον δείκτη τρέχουσας ζήτησης αυτό το 6μηνο και ο οποίος βρίσκεται πλέον στις -60 μονάδες. Ωστόσο ο δείκτης μελλοντικής ζήτησης παρουσιάζει έντονη βελτίωση καθώς από τις -58 μονάδες του προηγούμενου εξαμήνου πλέον βρίσκεται στις -41. Το 28% των πολύ μικρών επιχειρήσεων έχει έντονα προβλήματα ρευστότητας.

Μικρές επιχειρήσεις: Οι μικρές επιχειρήσεις το τρέχον 6μηνο αντιμετώπισαν κι εκείνες πτώση στη ζήτηση με τον αντίστοιχο δείκτη να βρίσκεται στις -52 μονάδες (από 16 το προηγούμενο 6μηνο). Ο δείκτης μελλοντικής ζήτησης δεν προϊδεάζει για ανάκαμψη όπως στα άλλα μεγέθη αφού μειώνεται 14 μονάδες αυτό το 6μηνο και βρίσκεται στο -50. Το ποσοστό των επιχειρήσεων με έντονα προβλήματα ρευστότητας διαμορφώνεται είναι της τάξης του 16%.

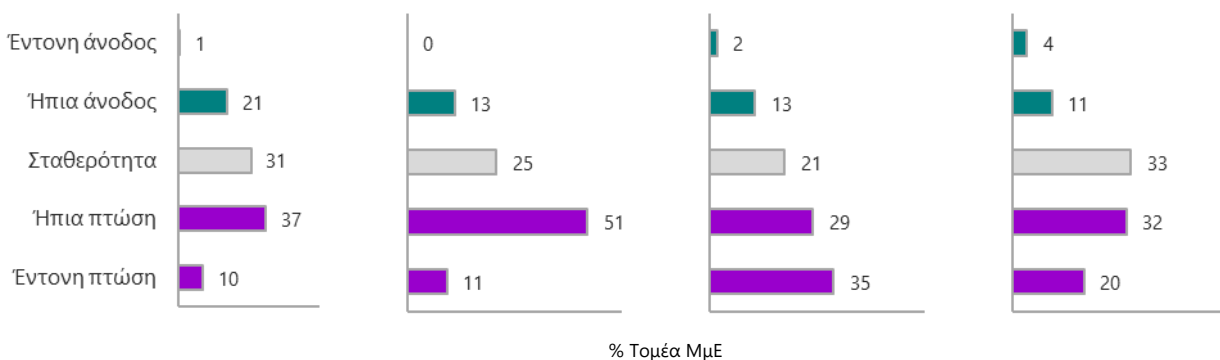
Μεσαίες επιχειρήσεις: Η ζήτηση των μεσαίων επιχειρήσεων έδειξε πιο συγκρατημένη πτώση (70 μονάδες) και πλέον βρίσκεται στις -42 μονάδες με την μελλοντική ζήτηση να προϊδεάζει για ανάκαμψη (-32 από -42 το προηγούμενο 6μηνο). Τα έντονα προβλήματα ρευστότητας περιορίζονται στο 8% των μεσαίων επιχειρήσεων.

Παράρτημα II: Ανάλυση ανά κλάδο

Δείκτης εμπιστοσύνης^[1]

Εκτίμηση πορείας πωλήσεων 2020^[2]

(1) Ο δείκτης αντιστοιχεί στο καθαρό ισοζύγιο των απαντήσεων για μείωση (-100), σταθερότητα (0) και αύξηση (+100).

(2) Οι μεταβολές ορίζονται ως εξής: Έντονη: μεταβολή άνω 50%, Ήπια: μεταβολή μεταξύ 50% και 10%, Σταθερότητα: μεταβολή μικρότερη του 10%

Πηγή: Έρευνα συγκυρίας Εθνικής Τράπεζας

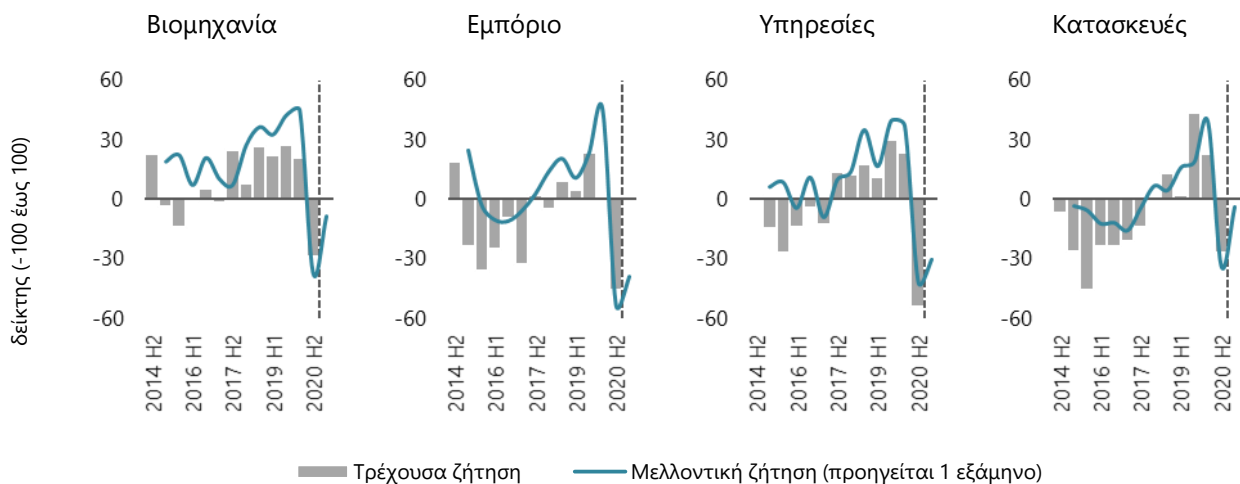
Βιομηχανία: Επιδείνωση για δεύτερο συνεχόμενο δμηνο κατέγραψε ο δείκτης εμπιστοσύνης για την βιομηχανία καθώς από τις -6 βρέθηκε στις -20 μονάδες. Το ποσοστό των επιχειρήσεων που στοχεύουν σε ανάπτυξη είναι της τάξης του 52% (από 40% το πρώτο εξάμηνο). Αντίστοιχα, η βιομηχανία είναι ο κλάδος με τις λιγότερο απαισιόδοξες εκτιμήσεις πωλήσεων για το 2020, με το 22% των επιχειρήσεων να αναμένει αύξηση, ενώ το 47% αναμένει να καταγράψει πτώση.

Εμπόριο: Επιδείνωση καταγράφηκε και για τον δείκτη εμπιστοσύνης στο εμπόριο αυτό το δμηνο αφού από το -14 υποχώρησε στο -24, ενώ για το ίδιο διάστημα οι επιχειρήσεις με στόχο ανάπτυξης μειώθηκαν σε 30% (από 37%). Μόλις το 13% του κλάδου αναμένει να κλείσει το 2020 με αύξηση πωλήσεων, ενώ το 62% αναμένει πτώση του κύκλου εργασιών του.

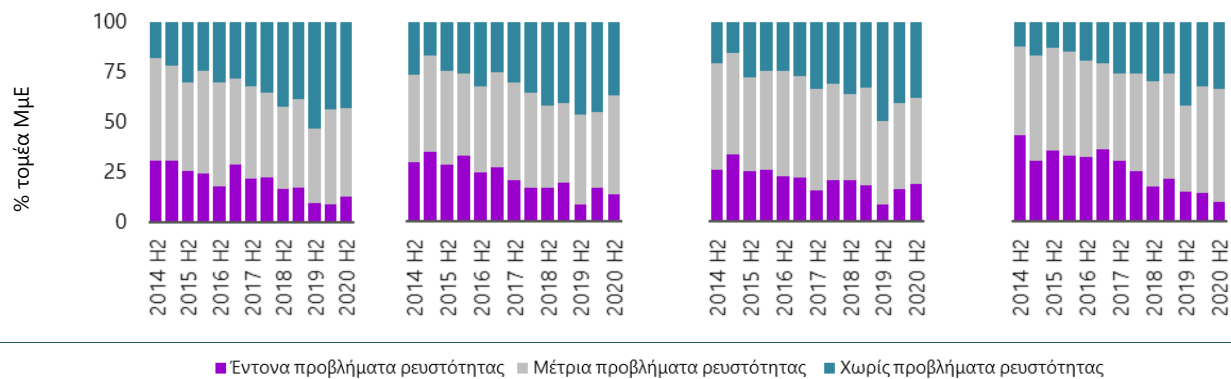
Υπηρεσίες: Δραματική μείωση κατέγραψε ο δείκτης εμπιστοσύνης για τις υπηρεσίες, ο οποίος από 5 μονάδες το προηγούμενο εξάμηνο, βρίσκεται στις -44, αναδεικνύοντας την επίδραση της πανδημίας στον τουρισμό. Μειωμένο είναι και το ποσοστό των επιχειρήσεων που επιδιώκει ανάπτυξη (31% έναντι 36% το προηγούμενο εξάμηνο). Όσον αφορά την πορεία πωλήσεων για το 2020, το 64% του κλάδου αναμένει πτώση, ενώ μόλις 15% είναι οι ΜμΕ που αναμένουν ανοδικές πωλήσεις.

Κατασκευές: Ο κλάδος των κατασκευών είναι ο μόνος του οποίου ο δείκτης εμπιστοσύνης έδειξε βελτίωση το τρέχον εξάμηνο, έτσι πλέον βρίσκεται στο -9 (διορθώνοντας από το πολύ αρνητικό -33 του προηγούμενου δμηνου). Οι επιχειρήσεις που ακολουθούν στρατηγική ανάπτυξης αντιστοιχούν στο 29% (από 42% το προηγούμενο δμηνο). Επιπλέον το 52% του κλάδου αναμένει πτώση πωλήσεων για το 2020, με μόλις το 15% να προσδοκά αύξηση.

Εξέλιξη ζήτησης^[1]

Πρόβλημα ρευστότητας

(1) Ο δείκτης αντιστοιχεί στο καθαρό ισοζύγιο των απαντήσεων για μείωση (-100), σταθερότητα (0) και αύξηση (+100).

Πηγή: Έρευνα συγκυρίας Εθνικής Τράπεζας

Βιομηχανία: Σε αρνητικό έδαφος κινήθηκε ο δείκτης της τρέχουσας ζήτησης για τη βιομηχανία αυτό το εξάμηνο, καθώς από τις +21 μονάδες βρέθηκε στις -29. Θετική κρίνεται ωστόσο η σημαντική βελτίωση του δείκτη μελλοντικής ζήτησης που κινείται κοντά στα επίπεδα σταθερότητας (-9 μονάδες από -37 το προηγούμενο εξάμηνο). Το ποσοστό επιχειρήσεων με προβλήματα ρευστότητας είναι της τάξης του 13% (έναντι 9% το προηγούμενο 6μηνο).

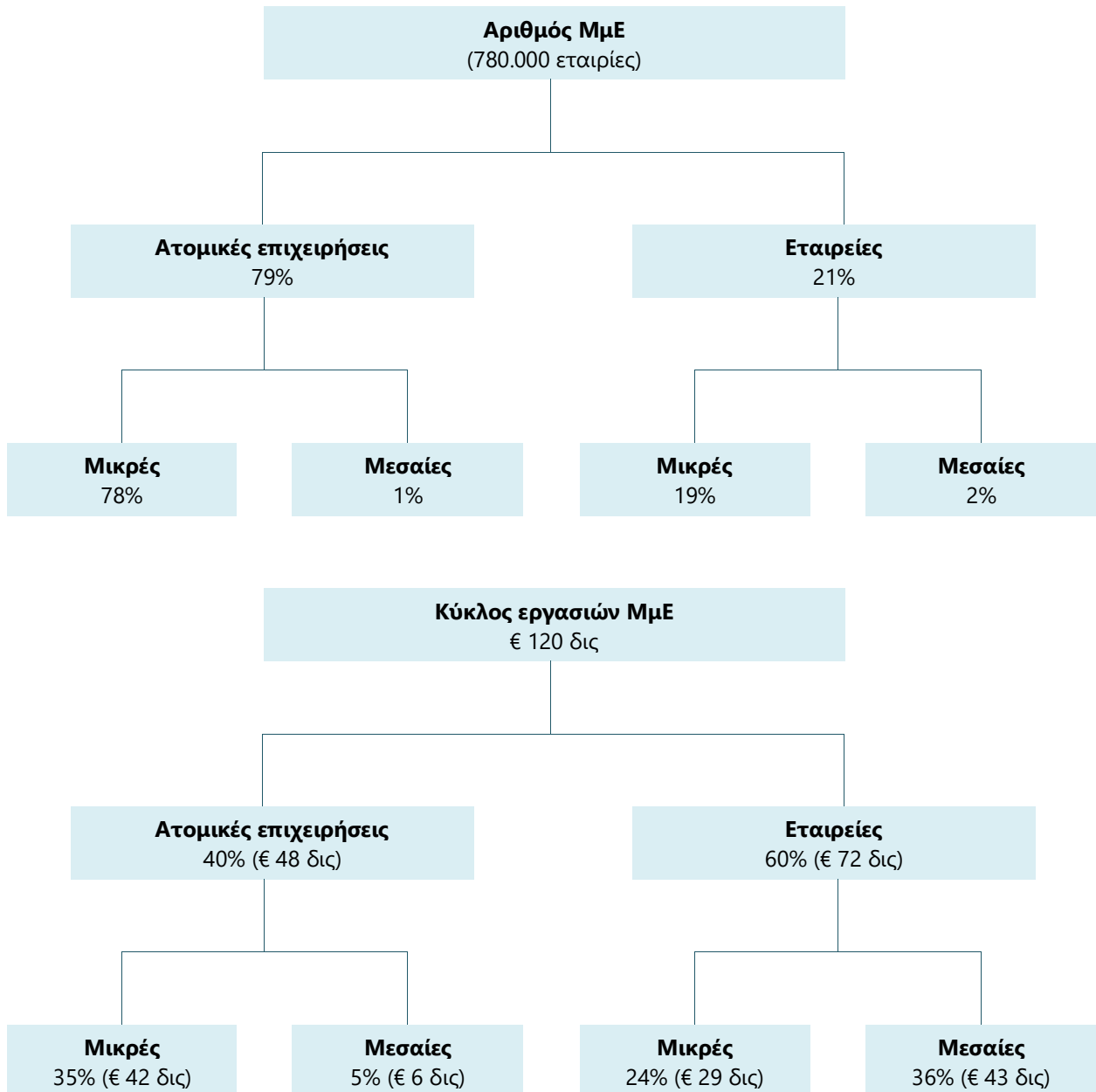
Εμπόριο: Αντίστοιχη πτώση κατέγραψε ο δείκτης τρέχουσας ζήτησης για το εμπόριο αυτό το 6μηνο (-46 έναντι +1 το προηγούμενο 6μηνο), ενώ λιγότερο αρνητικές είναι οι προσδοκίες για τη μελλοντική ζήτηση (-39 από -53). Το ποσοστό των επιχειρήσεων με έντονα προβλήματα ρευστότητας παρέμεινε κοντά στο 15%.

Υπηρεσίες: Ακόμα υψηλότερη πτώση (80 μονάδων) κατέγραψε ο κλάδος των υπηρεσιών (-54 από +24 το προηγούμενο 6μηνο), υπό την επίδραση του ισχυρού χτυπήματος στον τουρισμό. Ηπιότερες είναι οι εκτιμήσεις μελλοντικής ζήτησης (-30 έναντι -41 το προηγούμενο εξάμηνο), ενώ οι ΜμΕ υπηρεσιών με έντονο πρόβλημα ρευστότητας αυξήθηκαν στο 19%, έναντι 16% το προηγούμενο 6μηνο.

Κατασκευές: Αν και ο δείκτης τρέχουσας ζήτησης κινήθηκε σε αρνητικό έδαφος για αυτό το 6μηνο (-27 έναντι 23 το προηγούμενο) ισχυρή ανάκαμψη παρουσίασαν οι προσδοκίες για τη μελλοντική ζήτηση (-4 έναντι -34 το προηγούμενο 6μηνο). Τέλος, το ποσοστό των επιχειρήσεων με προβλήματα ρευστότητας περιορίστηκε στο 12% (έναντι 14% το προηγούμενο 6μηνο).

Παράρτημα III: Μεθοδολογία

Χαρτογράφηση του τομέα των ΜμΕ στην Ελλάδα

* Για τους σκοπούς της ανάλυσης ορίζονται: μικρές οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών χαμηλότερο του €1 εκατ. και μεσαίες οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεταξύ €1 εκατ. και €10 εκατ.. * Στην άνω χαρτογράφηση τα χαρακτηριστικά κάθε κατηγορίας προσεγγίστηκαν βάσει κατηγοριοποίησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που διακρίνει τις επιχειρήσεις βάσει αριθμού εργαζομένων (μικρές: έως 10 εργαζόμενοι και μεσαίες: 10-50 εργαζόμενοι).

Πηγή: Ευρωπαϊκή επιτροπή (SBA Factsheet 2015), Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ. (Διαρθρωτική Έρευνα Επιχειρήσεων 2015), Εκτιμήσεις ΕΤΕ

- Οι σχεδόν 780,000 ΜμΕ στην Ελλάδα συνεισφέρουν ετησίως κύκλο εργασιών της τάξης των €120 δις
- Τα 4/5 των ΜμΕ αντιστοιχούν σε ατομικές επιχειρήσεις, οι οποίες καλύπτουν αντίστοιχο μερίδιο στο σύνολο του εγχώριου εταιρικού τομέα (έναντι μόλις 1/2 του εταιρικού τομέα στην Ευρώπη).
- Αν και σε αριθμό υπερτερούν οι ατομικές επιχειρήσεις, το μεγαλύτερο μερίδιο του κύκλου εργασιών (της τάξης του 60%) παράγεται από εταιρείες διάφορων νομικών μορφών (ΑΕ, ΟΕ, ΕΕ, ΕΠΕ κτλ.).

Περιγραφή δείγματος

Κατανομή αριθμού εταιρειών δείγματος ^[1]

Κύκλος εργασιών (εκατ. €)	Βιομηχανία	Εμπόριο	Υπηρεσίες	Κατασκευές	Σύνολο ΜμΕ
1: (0 – 0,1]	40	40	40	10	130
2: (0,1 – 0,5]	40	40	40	10	130
3: (0,5 – 1,0]	40	38	40	11	129
4: (1,0 – 2,5]	33	52	33	13	131
5: (2,5 – 5,0]	44	40	42	9	135
6: (5,0 – 10,0]	34	47	36	8	125
Σύνολο ΜμΕ	231	257	231	61	780

[1] Ανάλογα με τη διαθεσιμότητα των στοιχείων υπάρχει πιθανότητα αποκλίσεων της τάξης του 10%

Σύνθεση εταιρικού τομέα ΜμΕ ^[2] (βάσει κύκλου εργασιών)

Κύκλος εργασιών (εκατ. €)	Βιομηχανία	Εμπόριο	Υπηρεσίες	Κατασκευές	Σύνολο ΜμΕ
1: (0 – 0,1]	1%	3%	6%	1%	11%
2: (0,1 – 0,5]	2%	11%	7%	1%	22%
3: (0,5 – 1,0]	2%	7%	3%	1%	13%
4: (1,0 – 2,5]	5%	9%	6%	1%	21%
5: (2,5 – 5,0]	5%	6%	5%	1%	16%
6: (5,0 – 10,0]	5%	6%	5%	1%	17%
Σύνολο ΜμΕ	20%	42%	32%	6%	100%

[2] Σταθμισμένος μέσος όρος τελευταίας δεκαετίας

Πηγές: Μητρώο επιχειρήσεων ΕΛΣΤατ. (2007), ICAP database, Eurostat, εκτιμήσεις Εθνικής Τράπεζας

- Η ανάλυση αφορά δείγμα επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών έως €10 εκατ., τις οποίες για τους σκοπούς της ανάλυσης ορίζουμε ως μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ).
- Η επιλογή των εταιρειών έγινε μέσω διαστρωματικής δειγματοληψίας (stratified sampling method), κατά τα πρότυπα αντίστοιχων ερευνών που πραγματοποιούνται από διεθνείς οργανισμούς. Ειδικότερα, επιλέχθηκαν συνολικά 780 εταιρείες, με τρόπο τέτοιο ώστε να κατανέμονται ομοιόμορφα βάσει δύο βασικών παραγόντων: την τάξη του κύκλου εργασιών (6 τάξεις μεγέθους) και τον κλάδο δραστηριοποίησης (Βιομηχανία, Εμπόριο, Υπηρεσίες, Κατασκευές).
- Προκειμένου να προκύψουν συμπεράσματα αντιπροσωπευτικά του εταιρικού τομέα ΜμΕ, πραγματοποιήθηκε στάθμιση των απαντήσεων ανάλογα με τη συμμετοχή της κάθε υποκατηγορίας στο συνολικό κύκλο εργασιών του τομέα. Με αυτόν τον τρόπο προέκυψαν συμπεράσματα (i) ανά μέγεθος, (ii) ανά κλάδο και (iii) συνολικά για τον εταιρικό τομέα ΜμΕ. Βάσει της μεθοδολογίας, οι διακρίσεις που γίνονται κατά την ανάλυση που ακολουθεί αναφέρονται κατά κανόνα σε μερίδια βάσει συνεισφοράς στον κύκλο εργασιών και όχι βάσει αριθμού εταιρειών.

Κατασκευή Δείκτη Εμπιστοσύνης

- Στοχεύοντας στην κατασκευή ενός δείκτη εμπιστοσύνης για τις ΜμΕ, έχουμε συμπεριλάβει κάποιες βασικές ερωτήσεις που αποτυπώνουν το επίπεδο δραστηριότητας κατά το προηγούμενο και επόμενο εξάμηνο. Το πρότυπο των ερωτήσεων βασίζεται στο εναρμονισμένο ερωτηματολόγιο που προτείνουν ο ΟΟΣΑ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, βελτιώνοντας έτσι τη συγκρισιμότητα του δείκτη.
- Οι ερωτήσεις του δείκτη έχουν 3 εναλλακτικές απαντήσεις: αύξηση (+), σταθερότητα (=), μείωση (-) ή υψηλότερο από το κανονικό (+), κανονικό (=), χαμηλότερο από το κανονικό (-). Αρχικά μετατρέπουμε τον αριθμό των απαντήσεων ανά κατηγορία (+,=,-) σε ποσοστά και στη συνέχεια υπολογίζουμε το καθαρό ισοζύγιο αφαιρώντας το ποσοστό των (-) από το ποσοστό των (+). Δεύτερο εξάμηνο, ο δείκτης εμπιστοσύνης για κάθε κλάδο είναι ο μέσος όρος των καθαρών ισοζυγίων για τις παρακάτω ερωτήσεις:
  - ✓ Για τη βιομηχανία: Επίπεδο παραγγελιών, επίπεδο αποθεμάτων και μελλοντική τάση παραγωγής.
  - ✓ Για τις υπηρεσίες: Κατάσταση επιχείρησης προηγούμενου εξάμηνου, παρελθοντική και μελλοντική τάση ζήτησης.
  - ✓ Για το εμπόριο: Επίπεδο αποθεμάτων, παρελθοντική και μελλοντική ζήτηση.
  - ✓ Για τις κατασκευές: Επίπεδο ανεκτέλεστου υπολοίπου και μελλοντική τάση απασχόλησης.
- Για το σύνολο του εταιρικού τομέα των ΜμΕ, ο δείκτης εμπιστοσύνης εκτιμήθηκε ως ένας σταθμισμένος μέσος όρος των επιμέρους κλάδων (με σταθμίσεις τα μερίδια του κύκλου εργασιών των κλάδων στην οικονομία).
- Η τακτική διενέργεια της έρευνας σε εξαμηνιαία βάση θα μας προσφέρει την εικόνα της διαχρονικής πορείας των ΜμΕ, όπως θα αποτυπώνεται στο δείκτη. Για την εξαγωγή αξιόπιστων συμπερασμάτων, η σύγκριση θα διενεργείται μεταξύ του τρέχοντος επιπέδου του δείκτη και του μακροχρόνιου μέσου όρου του (με σκοπό τη διόρθωση ενδεχόμενης υπέρμετρης αισιοδοξίας ή απαισιοδοξίας (over-optimism or over-pessimism bias)).
- Στην πορεία του δείκτη εμπιστοσύνης (όπως και σε τυχόν άλλες διαχρονικές αναλύσεις) δεν λαμβάνεται υπόψη το κλείσιμο εταιρειών παρά μόνο η εξελίξεις που αφορούν τις επιχειρήσεις που βρίσκονται σε λειτουργία κατά την περίοδο διενέργειας της έρευνας.

Ταυτότητα της δειγματοληπτικής έρευνας

- Εταιρία: KANTAR
- Μεθοδολογία: Ποσοτική έρευνα, με τη μορφή τηλεφωνικών συνεντεύξεων (Computer Aided Telephone Interviewing- C.A.T.I.), με χρήση δομημένου ερωτηματολογίου 20 λεπτών.
- Δείγμα: Συνολικά διεξήχθησαν 780 συνεντεύξεις:
  - ✓ 485 επιχειρήσεις με τζίρο μέχρι 1εκ. ευρώ (ελεύθεροι επαγγελματίες, ατομικές επιχειρήσεις, ΟΕ, ΕΕ, ΕΠΕ, ΑΕ)
  - ✓ 495 επιχειρήσεις με τζίρο από 1-10εκ. ευρώ (ΟΕ, ΕΕ, ΑΕ, ΕΠΕ)
- Γεωγραφική κάλυψη:
  - ✓ Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Ηράκλειο, Ιωάννινα, Καβάλα, Λάρισα, Πάτρα
- Δειγματοληψία: Πολυσταδιακή, στρωματοποιημένη, μη αναλογική δειγματοληψία ως προς κλάδο, τάξη μεγέθους τζίρου & περιοχή σε κάθε ένα από τα δύο υπο-δείγματα. Quotas ως προς το μέγεθος του τζίρου για το booster δείγμα.
- Στατιστικό σφάλμα: στο σύνολο κάθε υπό-δείγματος των 780 επιχειρήσεων το μέγιστο στατιστικό σφάλμα είναι +/- 4,15% σε επίπεδο εμπιστοσύνης 95%.
- Περίοδος διεξαγωγής: 2/10/2020 – 20/11/2020
- Διεξαγωγή: Η έρευνα διεξήχθη σύμφωνα με τους κώδικες δεοντολογίας της ESOMAR και του ΣΕΔΕΑ και τις προδιαγραφές ποιοτικού ελέγχου που ορίζονται από τον ΠΕΣΣ (Ποιοτικός Έλεγχος Συλλογής Στοιχείων). Για την διεξαγωγή της έρευνας πεδίου εργάστηκαν 39 ερευνητές και 2 επιθεωρητές, με εμπειρία και εξειδίκευση σε έρευνες επιχειρήσεων.

Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις

Έρευνα Συγκυρίας

Δεκέμβριος 2020

Τζέση Βουμβάκη

Deputy Chief Economist

(+30) 210 334 1549

e-mail: fvoumv@nbg.gr

Αθανασία Κουτούζου

Head of Entrepreneurship & Business Analysis

(+30) 210 334 1528

e-mail: koutouzou.ath@nbg.gr

Ιωάννης Κρόμπας

(+30) 210 334 1207

e-mail: krompas.ioannis@nbg.gr

Το παρόν δελτίο προορίζεται αποκλειστικά για την ενημέρωση επαγγελματιών επενδυτών οι οποίοι καλούνται να προβούν στην υλοποίηση των επενδυτικών τους αποφάσεων χωρίς να στηρίζονται στα περιεχόμενά του. Σε καμία περίπτωση το παρόν δελτίο δεν θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί ή να θεωρηθεί ως πρόταση για πώληση είτε ως παρότρυνση για οποιαδήποτε πρόταση αγοράς. Τα στοιχεία που αναφέρονται στο παρόν δελτίο προέρχονται από πηγές που θεωρούνται αξιόπιστες. Μη όντας σε θέση να αποκλείσει το ενδεχόμενο λάθους από μέρους των εν λόγω πηγών η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος δεν εγγυάται για ακρίβεια, την επικαιρότητα ή τη χρησιμότητα οποιασδήποτε πληροφορίας. Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος και οι θυγατρικές της εταιρίες δε φέρουν καμία ευθύνη για οποιαδήποτε άμεση ή παρεπόμενη ζημία απορρέει από οποιαδήποτε χρήση της παρούσας αναφοράς.